

Biologija i Zakon o radu

Srećko Mihailović, Danas, 28.7.2014.-

U deskripciji, a bogami i u objašnjavanju mnogih društvenih pojava, sve šešće potežemo za biologijom i biološkim modelima. Da li je tu reč o regresiji (ili možda o regresionoj analizi omiljenom metodu jednog našeg političara), ili tek o pogodnosti pomenutih modela, videće se. A nije da to ne pomaže, barem na nivou analogije.

Sjajno je to pre neki dan učinila naša biološkinja Biljana Stojković a na primeru obrazovanja („Tužna biološka priča“, Peščanik.net, 24.7.2014). No biologija životinjske zajednice pogodna je i za razumevanje i objašnjavanje fenomena kao što su fleksibilizacija rada i prekarizacija radnika koji su aplicirani u nedavno usvojenom Zakonu o radu. Pokušaću to da pokažem na primeru reaktuelizacije „gvozdenog zakona nadnice“ i na primeru trajnijih antropoloških posledica fleksibilizacija rada i prekarizacija radnika.

Opet je na delu „gvozdeni zakon nadnica“ (The Iron Law of Wages), bez obzira na konkretne formulacije i interpretacije (Rikardo, Marks, Lasal, a posredno pre njih Tomas Robert Maltus), ma šta o tome mislili neoliberali i drugi antimarksisti. Dakle, radnik je neisplativ za kapitalistu, kad god je njegova nadnica veća od količine novca potrebnog za njegovo preživljavanje. Otuda je u većini slučajeva nadnica isključivo u funkciji preživljavanja (pogotovo kod nas, tj. u zemlji u kojoj je tzv. potrošačka korpa - čista utopija). I to sve pod uslovom da imate nadnicu, odnosno mogućnost da radite za nadnicu, a takvu mogućnost danas u Srbiji nema svaki treći u radno aktivnom stanovništvu Srbije. Lasal, pre 150 godina, piše: „Gvozdeni ekonomski zakon koji u današnjim uslovima, pod gospodstvom ponude i tražnje rada, određuje najamninu jeste ovaj: prosečna najamnina uvek ostaje reducirana na nužna sredstva za život, to jest sredstva koja su u jednom narodu po običaju potrebna za održavanje egzistencije i za množenje.“ Možda Lasal nije bio u pravu, možda taj zakon ne važi za Srbiju danas, možda ipak. Ali je činjenica da radnik danas u Srbiji ili nema

mogućnost da radi za nadnicu, ili radi ali mu je ne isplaćuju, ili je toliko bedna da jedva pokriva pomenuto preživljavanje. Sudeći prema podacima o natalitetu u Srbiji nadnice su nedovoljne da bi omogućile „množenje“ radnika.

A možda je vrug u tome, što je nadnica dovoljna i za preživljavanje i za „množenje“ ali radnici, umesto da se „množe“ hoće da žive bolje, pa se „luksuziraju“ umesto da se „množe“ (u ovom drugom slučaju verovatno je reč o pogrešnom sistemu vrednosti, lošem vaspitanju, nedostatnom obrazovanju...). S druge strane, evidentno je da ima više onih koji rade i onih koji bi hteli da rade nego što ima radnih mesta pa, ako se smanji natalitet, kad-tad moći će svi da se zaposle. Eto, to je metodološki put kojim su imali na umu kreatori našeg Zakona o radu, kada su tvrdili da će Zakon doprineti većem zapošljavanju. Smanjenje nataliteta je dakle ona biološka kvaka, ili po terminologiji struke Biljane Stojković, evoluciono stabilna strategija koja vodi preživljavanju bez „množenja“. Uostalom, „množenje“ radnika bez preživljavanja je mnogo teže, a i košta (o koštanju videti kod onog drugog Stojkovića).

„Osnovna poenta u procesu evolucije bilo koje vrste jeste pronalaženje načina da se preživi i razmnoži u životnim uslovima koji su se menjali od kako je sveta i veka. Na koji je način svaka evolucionarna linija izlazila na kraj sa raznoraznim preprekama opstanku, stvar je spleta okolnosti u spoljašnjoj sredini, ali i brojnih mehanizama, često sasvim stohastičkih, koji su vremenom oblikovali genome njihovih predaka“, piše Biljana Stojković. Kako će, u ovom kontekstu, naša „evolucionarna linija“ izaći na kraj sa takvom preprekom opstanka kao što je to dugotrajna nezaposlenost, neisplaćene ili niske nadnice, odnosno sa stalnom neizvesnošću, nesigurnošću, sa prekarizacijom života? Kako će čovek-radnik izaći na kraj sa antropološkim posledicama nove regulative u sferi rada i zapošljavanja? Šta će biti sa genomom radnika? Evidentna je neizvesnost rada za pare, tj. neizvesnost nadnice, tj. neizvesnost života - to su nova pravila novog „civilizovanja“ čoveka-radnika. Neizvesnost se normalizuje, uobičava. Verni pratilac neizvesnosti, nesigurnosti, anomalije - jeste strah, strah za sam život.

Radnici (zaposleni, povremeno zaposleni i nezaposleni) treba da se naviknu na nesigurnost i strah (da evoluiraju?). A da li se može naviknuti na strah? Na mnogo toga čovek ogugla (nema veze sa Guglom). A da li se može oguglati na strah? Kako kontinuirana osećanja - nesigurnost i straha, utiču na zdravlje, psihičko i fizičko? Kakve antropološke posledice ima za čoveka njegovo stalno obitavanje u nesigurnosti i strahu? Šta je tu evoluciono isplativno ponašanje, koja je tu evoluciono stabilna strategija? Nije da toga nema. Na primer, postati veliki pronalazač, dobiti milione u igri na sreću, postati kapitalista, elektro-inženjer, IT stručnjak, gangster, lopov, prostitutka (muška ili ženska), livac (pod uslovom da se pravi Južni tok), dobro plaćeni sportista, popularni filmski glumac/glumica, političar/ka, direktor/ka javnog preduzeća... I kao što reče Biljana Stojković „poruka koju možemo izvući iz ovih bioloških istina, a za potrebe naše društvenjačke analogije, jeste da se uspeh može postići na različite načine, zavisno od materijala od kog smo napravljeni i u skladu sa okolnostima koje su nam zadate“.

I da zaključim, kao što rekoše Ludvig fon Mizes i sledbenici: „Osnovna uloga države je da obezbedi zaštitu ljudskih života i njihove imovine“. Da dodam, iako dalek od sledbenika: Ma samo da prežive, pa makar i bez imovine!

...